

УДК 37.03

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-4\(22\)-868-880](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-4(22)-868-880)

Демченко Ірина Іванівна доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та реабілітації, Національний університет біоресурсів і природокористування України, вул. Героїв оборони, 15, м. Київ, 03041, <https://orcid.org/0000-0003-4302-7564>

Білан Валентина Андріївна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 28, м. Умань, 20300, <https://orcid.org/0000-0002-6615-5211>

ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. Стаття розглядає актуальну проблему формування інклюзивної комунікативної культури серед здобувачів освіти та ролі тренінгових технологій у цьому процесі. Тренінгові технології відіграють важливу роль у сприянні розвитку інклюзивної комунікативної культури, надаючи можливість здобувачам освіти з різними потребами й можливостями взаємодіяти, спілкуватися та вирішувати конфліктні ситуації конструктивно. Вони створюють платформу для відкритого обміну ідей, взаємопідтримки та взаєморозуміння, сприяючи формуванню толерантного та відкритого до різниці соціального середовища. Розвиток таких компетенцій є критичним для сучасного суспільства, яке ставить перед собою завдання забезпечити доступ до освіти для всіх без винятку. Зосереджуючись на важливих аспектах, таких як толерантне спілкування та розвиток мовлення, стаття вказує на важливість цих навичок для створення інклюзивного освітнього середовища. Розглядаються переваги застосування тренінгових технологій у формуванні комунікативних здібностей усіх учасників освітнього процесу. Застосування тренінгових технологій у формуванні комунікативних здібностей усіх учасників освітнього процесу сприяє активній участі, розвитку співпраці та емпатії, а також забезпечує індивідуальний та груповий розвиток навичок комунікації в інклюзивному середовищі. Автори аналізують складнощі, з якими зіштовхуються педагоги у створенні сприятливого середовища для комунікації з різноманітними учнями. Досліджується вплив тренінгових технологій на формування толерантного ставлення до різних індивідуальних

особливостей та потреб здобувачів освіти, що сприяє створенню інклюзивного освітнього середовища та підвищує загальний рівень розуміння та підтримки різноманітності. Це дозволяє учасникам освітнього процесу розвивати емпатію, вміння сприймати та розуміти різні погляди та забезпечує підґрунтя для побудови позитивних міжособистісних відносин в освітньому середовищі. У підсумку, стаття підкреслює важливість використання тренінгових методів як ефективного засобу підвищення рівня комунікативної культури в інклюзивному освітньому середовищі.

Ключові слова: інклюзивна комунікативна культура, толерантне спілкування, розвиток мовлення, комунікативна взаємодія, інклюзивне освітнє середовище, здобувач освіти, тренінгові технології.

Demchenko Iryna Ivanivna Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Social Work and Rehabilitation, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, 15, Heroiv Oborony St., Kyiv, 03041, <https://orcid.org/0000-0003-4302-7564>

Bilan Valentina Andriivna PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor at Special and Inclusive Education Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University of Ukraine, 28, Sadova St., Uman, 20300, <https://orcid.org/0000-0002-6615-5211>

FORMATION OF AN INCLUSIVE COMMUNICATION CULTURE AMONG STUDENTS USING TRAINING TECHNOLOGIES

Abstract. The article examines the urgent problem of forming an inclusive communication culture among students and the role of training technologies in this process. Training technologies play an important role in promoting the development of an inclusive communication culture, enabling students with different needs and capabilities to interact, communicate, and resolve conflict situations constructively. They create a platform for an open exchange of ideas, mutual support and understanding, contributing to the formation of a tolerant and open-minded social environment. The development of such competencies is critical for modern society, which aims to provide access to education for all without exception. Focusing on important aspects such as tolerant communication and speech development, the article points out the importance of these skills for creating an inclusive educational environment. The advantages of using training technologies in the formation of the communication skills of all participants in the educational process are considered. The use of training technologies in the development of the communication skills of all participants in the educational process promotes active participation, cooperation

and empathy and ensures individual and group development of communication skills in an inclusive environment. The authors analyze the difficulties faced by teachers in creating a favorable environment for communicating with diverse students. The influence of training technologies on the formation of a tolerant attitude toward different individual characteristics and needs of students is investigated, which contributes to the creation of an inclusive educational environment and increases the overall level of understanding and support for diversity. This allows participants in the educational process to develop empathy, the ability to perceive and understand different views, and the basis for building positive interpersonal relationships in the educational environment. In conclusion, the article emphasizes the importance of using training methods as an effective means of improving the level of communication culture in an inclusive educational environment.

Keywords: inclusive communicative culture, tolerant communication, speech development, communicative interaction, inclusive educational environment, student, training technologies.

Постановка проблеми. Формування інклюзивної комунікативної культури у здобувачів освіти є актуальною проблемою в сучасному освітньому середовищі. Сьогодні заклади освіти стикаються з викликом врахування потреб різноманітних груп здобувачів освіти, включаючи тих, хто має особливі освітні потреби. Інклюзивна комунікація в освітньому процесі передбачає здатність всіх учасників спілкуватися, взаємодіяти та розуміти один одного незалежно від їхніх індивідуальних характеристик [1, с. 63].

Застосування тренінгових технологій у навчанні сприяє створенню такого середовища, де кожен здобувач освіти відчуває себе впевнено у своїх комунікативних здібностях та вміє взаємодіяти з оточуючими на рівних умовах. Тренінги з комунікаційних навичок, включаючи елементи емпатії та взаєморозуміння – сприяють розвитку толерантності та поваги до різних думок й поглядів [2, с. 78].

Проте існують певні виклики у впровадженні інклюзивної комунікації через тренінгові технології. Наприклад, необхідно враховувати індивідуальні потреби кожного здобувача освіти й забезпечувати доступність навчального матеріалу та методів навчання для всіх. Також важливо створювати атмосферу взаєморозуміння та підтримки серед колективу.

Одним з можливих шляхів розв'язання цієї проблеми є посилення підготовки педагогічних кадрів у сфері інклюзивної освіти та комунікації. Забезпечення необхідних знань та навичок щодо роботи з різними категоріями здобувачів освіти допоможе покращити якість навчання та сприятиме розвитку інклюзивного освітнього середовища. Тому, формування інклюзивної комунікативної культури через тренінгові технології вимагає комплексного

підходу, що враховує потреби всіх учасників освітнього процесу та спрямований на створення сприятливого середовища для розвитку кожної особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження та публікації в напрямку інклюзивної освіти та комунікації надають значний внесок у розуміння цієї проблеми та шляхів її вирішення. Авшенок Н., Браун М., Будегай В., Десятов Т., Донлон Е., Дяченко Л., Лайонс Р., Постригач Н., Пуховська Л., Сулима О. засвідчили, що ефективно впровадження інклюзивних підходів у навчання вимагає не лише технічної підготовки тьюторів, але й зміни їхнього підходу до взаємодії зі здобувачами освіти з різними освітніми потребами. Біда О., Бовкуш К., Варениченко А., Гаяш О., Гладуш В., Гуттерер Є., Дуб'яга С., Мелаш В., Таран А., Тимошко Г., Чичук А. акцентують на важливості співпраці між ментором, батьками та спеціалістами з інклюзивної освіти для створення оптимального середовища для розвитку кожного учня.

Альварес-Хевія Д., Брукс Р., Демченко О., Кічук Н., Лазаренко Н., Любчак Л., МакДоннелл Дж., Пашбі К., Реллі С., Сант Е. зауважують, що застосування тренінгових технологій у формуванні інклюзивної комунікативної культури виявляється надзвичайно ефективним, оскільки вони сприяють не лише засвоєнню знань, а й формуванню позитивного ставлення до різноманітності. Такий підхід відкриває нові можливості для розвитку особистості та підвищення соціальної адаптивності кожного учасника освітнього процесу.

Проте деякі аспекти залишаються невирішеними в цих дослідженнях. Наприклад, не завжди досліджується конкретний вплив тренінгових технологій на формування інклюзивної комунікативної культури серед здобувачів освіти. Крім того, існує потреба в подальших дослідженнях щодо розробки адаптивних тренінгових програм, які б враховували індивідуальні особливості кожного здобувача освіти, адже це важливо для забезпечення ефективної підтримки та розвитку комунікативних навичок у всіх учасників освітнього процесу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однією з невирішених частин загальної проблеми є визначення оптимальних стратегій тренінгових технологій для формування інклюзивної комунікативної культури. Дослідники ще не визначили, які саме методи тренінгів найбільш ефективно впливають на розвиток комунікативних навичок здобувачів освіти з різними потребами та які адаптації цих методів є необхідними для досягнення оптимальних результатів. Іншою невирішеною частиною є визначення оптимального співвідношення між індивідуальними та груповими підходами у тренінгах. Додатковою невирішеною частиною є вивчення впливу культурних та соціальних чинників на ефективність тренінгових програм для

формування інклюзивної комунікативної культури. Врахування різноманітності культурних контекстів та соціальних реалій може допомогти розробити більш адаптовані та ефективні тренінгові програми для різних груп.

Формулювання цілей статті. Метою статті є формування інклюзивної комунікативної культури в здобувачів освіти за допомогою тренінгових технологій. Завдання статті полягають у наступному: розглянути ефективність тренінгових технологій у формуванні інклюзивної комунікативної культури серед здобувачів освіти; виявити невирішені аспекти проблеми формування інклюзивної комунікативної культури та можливі шляхи їх вирішення; запропонувати конкретні стратегії та рекомендації для покращення якості інклюзивної освіти та розвитку комунікативних навичок у всіх учасників освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу. Формування інклюзивної комунікативної культури є невід'ємною складовою сучасного суспільства, де різноманітність та рівність стають важливими принципами. У цьому контексті інклюзивна комунікація виявляється як ефективний інструмент сприяння взаєморозумінню, підтримці різниці та визнанню гідності кожної людини [3, с. 78]. Перш за все, інклюзивна комунікація передбачає уважне ставлення до індивідуальних особливостей кожного учасника спілкування, незалежно від його статі, віку чи етнічної приналежності, фізичних можливостей тощо [4, с. 231]. Для досягнення інклюзивної комунікативної культури необхідно активно впроваджувати практики, спрямовані на зниження бар'єрів у спілкуванні та створення сприятливого середовища для всіх учасників [5, с. 29], що може включати розвиток навичок емпатії, адаптацію мовленнєвого стилю до потреб аудиторії, а також використання невербальних засобів комунікації для підсилення зрозуміння та підтримки.

У суспільстві, де інклюзивність та рівність мають вирішальне значення, формування інклюзивної комунікативної культури стає важливим завданням для кожного учасника спілкування. Лише шляхом спільних зусиль та розуміння можна побудувати справедливе та гуманне суспільство, де кожна людина має можливість вільно виражати себе та бути почутою.

Заходи, що можуть бути вжиті для формування комунікативної культури в освітньому процесі, відрізняються залежно від типу освітнього середовища, але мають спільну мету – створення сприятливого клімату для ефективного спілкування та взаєморозуміння. У інклюзивних середовищах частіше застосовуються індивідуалізовані підходи, спрямовані на забезпечення доступу до навчання для всіх учасників [6, с. 7], що може включати використання адаптивних методик та матеріалів, а також розвиток навичок емпатії та взаєморозуміння серед учасників освітнього процесу.

У звичайних освітніх середовищах, попри відсутність здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, також важливо розвивати комунікативну

культуру [7, с. 107]. Це може бути досягнуто шляхом створення умов для активної участі здобувачів освіти у дискусіях, групових проєктах та спільних активностях. Залучення до спілкування та спільної роботи допомагає здобувачам освіти розвивати навички спілкування, емпатії та взаємодії з однолітками, що важливо для їх подальшого успіху як в навчанні, так і в житті (табл. 1).

Таблиця 1

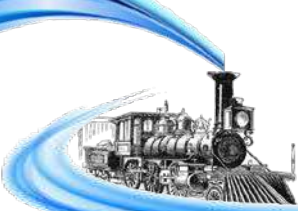
Заходи можуть бути вжиті для формування комунікативної культури в освітньому процесі, як в інклюзивних, так і у звичайних освітніх середовищах

Аспекти	Інклюзивна комунікація	Звичайна комунікація
Освітні цілі	Забезпечення доступу до навчання для всіх учасників освітнього процесу	Підвищення загального рівня комунікативних навичок
Методи	Використання адаптивних навчальних матеріалів та методик	Традиційні методи навчання, такі як лекції, групові обговорення
Сприяння	Створення сприятливого середовища для різних стилів навчання	Залучення здобувачів освіти до активної участі та взаємодії
Розвиток	Розвиток навичок емпатії, взаєморозуміння та сприйняття	Підвищення культури спілкування та вміння ефективно взаємодіяти
Оцінка успішності	Оцінка на основі здобутих знань та розвитку комунікативних навичок	Оцінка на основі здобутих знань та активності під час заняття

Джерело власна розробка авторів.

Формування інклюзивної комунікативної культури в здобувачів освіти через тренінгові технології є важливим завданням сучасної освіти, адже інклюзивна комунікація передбачає увагу до різних індивідуальних потреб, здібностей та характеристик учасників освітнього процесу, щоб створити середовище, де всі можуть бути включені та відчувати себе повноцінними членами спільноти [8, с. 20]. Враховуючи сучасні тенденції, науковці сформували тренінгові технології, які є ефективними у формуванні інклюзивної комунікативної культури:

- тренінг з емпатії та співпереживання допомагає учасникам розуміти почуття та досвід інших людей, навчаючи їх сприймати та реагувати на них з розумінням та пошаною;
- тренінги з комунікативних навичок орієнтовані на розвиток навичок ефективного спілкування, таких як слухання, висловлювання думок, розуміння неказаного, адаптація комунікації до потреб співрозмовника;
- тренінги з розвитку усвідомленості (mindfulness) сприяють розвитку уваги та усвідомлення власних думок, емоцій та реакцій, що може

допомогти учасникам стати більш обізнаними з власною комунікацією та сприйняттям інших;

– тренінги з розвитку толерантності та прийняття різноманітності спрямовані на формування учасників у відкритих, толерантних та прийнятних до різниці в думках, переконаннях та характеристиках співрозмовників;

– тренінги з розвитку комунікативної компетентності в інтеркультурному спілкуванні навчають учасників ефективно спілкуватися з людьми з різних культур, релігійних та етнічних груп [9, с. 713].

Важливими є наочні приклади використання тренінгових технологій для формування інклюзивної комунікативної культури у здобувачів освіти. Кожна з технологій має свої унікальні методи та прийоми, які можуть бути використані для покращення спілкування, розуміння та толерантності серед всіх учасників освітнього процесу.

Таблиця 2

Приклади використання тренінгових технологій для формування інклюзивної комунікативної культури у здобувачів освіти

Технологія	Приклади використання
Тренінги з емпатії та співпереживання	Ігри, де учасники виконують різні ролі з метою зрозуміти позицію та почуття інших осіб.
Тренінги з комунікативних навичок	Ігри та вправи, спрямовані на покращення навичок активного слухання, усного та письмового спілкування.
Тренінги з розвитку усвідомленості	Вправи на усвідомленість допомагають учасникам зрозуміти свої емоції та реакції у комунікації.
Тренінги з розвитку толерантності	Дискусії та вправи, спрямовані на відкрите обговорення різниці у поглядах, переконаннях та життєвих досвідах.
Тренінги з інтеркультурного спілкування	Кроскультурні вправи та симуляції ситуацій спілкування

Джерело власна розробка авторів.

Професор Оксфордського університету, Сьюзен Джеймс Реллі, у своїх наукових дослідженнях відзначила, що формування інклюзивної комунікативної культури у здобувачів освіти здійснюється за допомогою різних тренінгових технологій та механізмів, а саме:

– спільні навчальні проєкти та завдання, тобто включення здобувачів освіти з різними потребами у спільні навчальні проєкти та завдання сприяє розвитку співпраці та взаєморозуміння між ними, адже такі підходи створюють сприятливу атмосферу для взаємодії та спілкування;

– проведення тренінгів, спрямованих на розвиток комунікативних навичок та емпатії серед учасників освітнього процесу, допомагає зменшити бар'єри в спілкуванні між різними групами здобувачів освіти;

— використання ігор та симуляцій дозволяє здобувачам освіти відчувати себе в різних ролях та вивчити способи ефективної комунікації з різними людьми;

— організація сесій спільного вирішення проблем та конфліктів допомагає здобувачам освіти навчитися слухати один одного, виражати свої почуття та думки конструктивним чином;

— фахівці можуть здійснювати індивідуальну підтримку здобувачів освіти, спрямовану на покращення їх комунікативних навичок та збільшення рівня взаєморозуміння під час занять;

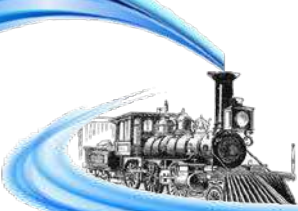
— використання сучасних технологій, таких як відеоконференції та онлайн-платформи для спільної роботи, сприяє взаємодії між здобувачами освіти з різними освітніми потребами та дає можливість забезпечити комунікацію без просторових обмежень [10, с. 14].

Зауважимо, що інклюзивна комунікація передбачає створення сприятливого середовища, де всі учасники освітнього процесу мають можливість взаємодіяти та спілкуватися, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей [11, с. 93]. Міжнародний досвід показує, що тренінгові технології є ефективними засобами для досягнення цієї мети. Наразі багато країн розвивають та впроваджують програми інклюзивної освіти, спрямовані на забезпечення рівних можливостей навчання для всіх здобувачів освіти, включаючи тих, хто має особливі освітні потреби [12, с. 199]. У цих програмах велика увага приділяється розвитку комунікативних навичок, а також вмінню ефективно спілкуватися в різних соціальних та культурних контекстах.

Міжнародний досвід свідчить про те, що використання тренінгових технологій, таких як ігри, інтерактивні вправи та групові дискусії, сприяє розвитку комунікативних здібностей здобувачів освіти, адже такі методи дозволяють відчувати себе впевненіше під час спілкування, вчитися ефективно взаємодіяти з різноманітними людьми та вирішувати конфліктні ситуації.

Крім того, у міжнародному досвіді також важливе місце відводиться розвитку культури поваги та толерантності до різних поглядів та індивідуальних особливостей [13, с. 174]. Тренінгові технології використовуються для вироблення у здобувачів освіти навичок слухання, емпатії та взаєморозуміння, що сприяє побудові гармонійних відносин в освітньому середовищі та у перспективі – в суспільстві в цілому.

У ході дослідження варто розглянути програми інклюзивної освіти, які пропонуються в різних країнах (табл. 3).

Таблиця 3

Програми інклюзивної освіти в різних країнах

Країна	Назва Програми	Опис Програми
Канада	Inclusive Education in Public Schools	Ініціатива, що передбачає включення здобувачів освіти з різними потребами в освітній процес в публічних школах.
	Individualized Approach to Education	Розробка індивідуалізованих навчальних планів для кожного здобувача освіти з урахуванням його особливих потреб та здібностей.
	Special Educational Programs	Спеціальні навчальні програми та ресурси для здобувачів освіти зі значними особливими потребами.
	Support for Teachers	Навчання та підтримка тьюторів у питаннях інклюзивної освіти, щоб вони могли краще відповідати потребам здобувачів освіти.
	Partnership with Parents and Community	Співпраця з батьками та громадою для створення сприятливого інклюзивного середовища для здобувачів освіти з різними потребами.
Норвегія	Integrering av elever med ulike behov i en klasse	Програма інтеграції здобувачів освіти з різними потребами в одному середовищі, що створює сприятливі умови для спільного навчання та розвитку.
	Individualiserte utdanningsplaner	Розробка індивідуалізованих навчальних планів, які враховують потреби та можливості кожного здобувача освіти.
	Multisensorisk læring og bruk av teknologi	Використання мультисенсорного навчання та сучасних технологій для підтримки навчання здобувачів освіти з різними потребами.
	Opplæring for lærere	Тренінги та підтримка для тьюторів у питаннях інклюзивної освіти, що спрямовані на поліпшення їхніх професійних навичок.
Японія	共通教育の学校での包括的な教育プログラム (Програма інклюзивної освіти у загальноосвітніх школах)	Програма інклюзивної освіти у загальноосвітніх школах, що спрямована на забезпечення доступності навчання для всіх здобувачів освіти.
	適応型学習教材の開発と展開 (Програма розвитку адаптивних навчальних матеріалів)	Розробка та використання адаптивних навчальних матеріалів для підтримки різних стилів навчання.
	心理的および社会的発達の支援 (Програма підтримки психологічного та соціального розвитку)	Підтримка психологічного та соціального розвитку здобувачів освіти з різними потребами через спеціальні програми та послуги.
	共同教育プロジェクトとイベントの実施 (Загальнонаціональна програма)	Організація спільних навчальних проектів та заходів для створення сприятливого інклюзивного середовища для усіх здобувачів освіти.

Джерело: складено авторами на основі [9; 10].

Україна не є винятком у прагненні формувати інклюзивну комунікативну культуру серед здобувачів освіти. Попри виклики та складнощі, зокрема у сфері освіти, країна активно розвиває стратегії та програми, спрямовані на створення сприятливого середовища для усіх учасників освітнього процесу. Українські заклади освіти використовують різноманітні тренінгові технології для підвищення комунікативних навичок здобувачів освіти. Наприклад, ігри використовуються для відтворення реальних ситуацій спілкування, щоб здобувачі освіти могли відчувати себе впевненіше та ефективніше спілкуватися [14, с. 27].

Одним із прикладів інклюзивних практик в закладах освіти в Україні є створення колективів, де кожен здобувач освіти має можливість бути почутим та зрозумілим. Це включає організацію групової діяльності, де учасники освітнього процесу взаємодіють та допомагають один одному, незалежно від їхніх особливостей чи потреб [15, с. 127].

В цілому, Україна здійснює активні кроки у напрямку формування інклюзивної комунікативної культури в освітніх закладах, використовуючи різноманітні тренінгові технології та практики, які сприяють розвитку розуміння, поваги та ефективної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу.

На нашу думку, покращення якості інклюзивної освіти та розвиток комунікативних навичок у всіх учасників освітнього процесу вимагають комплексного підходу та впровадження різноманітних стратегій. По-перше, важливо забезпечити доступність інклюзивної освіти для всіх здобувачів освіти, незалежно від їхніх особливостей. Це означає створення адаптованих навчальних матеріалів, розробку індивідуальних навчальних планів та залучення педагогічних спеціалістів до підтримки здобувачів освіти з різними потребами. Другий аспект полягає у розвитку комунікативних навичок у всіх учасників освітнього процесу. Для досягнення цієї мети важливо включати до навчальних програм спеціальні курси з комунікації, емпатії та конструктивної взаємодії. Також корисно проводити тренінги для тьюторів, модераторів, фасилітаторів та інших педагогічних працівників з методик вдосконалення комунікаційних навичок та взаємодії з різними групами учнів.

Третій елемент включає створення сприятливого середовища для взаємодії та співпраці між учасниками освітнього процесу. Заклади освіти повинні бути місцями, де кожен здобувач освіти відчуває себе прийнятим та підтриманим. Для цього можна організовувати спільні заходи, проєкти та ініціативи, спрямовані на підтримку різноманітності та взаєморозуміння.

Нарешті, важливо стимулювати активну участь здобувачів освіти в освітньому процесі та їхню участь у діалозі з педагогічним колективом. Залучення здобувачів освіти до прийняття рішень сприяє їхній самореалізації

та формуванню вмінь ефективно співпрацювати з іншими. Таким чином, розробка інклюзивних стратегій освіти та розвитку комунікативних навичок сприяє створенню більш сприятливого й демократичного середовища для всіх учасників освітнього процесу.

Висновки. Виявлено, що тренінгові технології можуть бути ефективним інструментом для формування інклюзивної комунікативної культури в освітньому середовищі. Результати дослідження підтверджують, що застосування тренінгів сприяє розвитку толерантності, взаєморозуміння та сприйняття різноманітності серед здобувачів освіти. Невирішеними залишаються питання оптимального підбору тренінгових методів та їх адаптації до різних груп учасників освітнього процесу з різними потребами. Подальші дослідження в цьому напрямі можуть сприяти розробці більш ефективних тренінгових програм для інклюзивної освіти.

Однак слід зазначити, що впровадження інклюзивних тренінгів вимагає підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів, які повинні мати не лише технічні навички, але й здатність створювати атмосферу взаєморозуміння та підтримки серед здобувачів освіти. Дослідження також показали, що вирішення проблем інклюзивності вимагає співпраці між різними учасниками освітнього процесу.

Через впровадження рекомендацій, розроблених на основі результатів цього дослідження, можливо покращити якість інклюзивної освіти та створити більш дружнє та відкрите середовище для всіх здобувачів освіти. Відзначено, що інклюзивна комунікативна культура в сучасному освітньому середовищі є важливим чинником для забезпечення успішної комунікативної взаємодії між різними учасниками освітнього процесу. Вона сприяє розвитку толерантного спілкування та взаєморозуміння, створюючи позитивну атмосферу в інклюзивному освітньому середовищі. Розвиток мовлення та комунікативних навичок у здобувачів освіти стає основним завданням, яке досягається завдяки застосуванню тренінгових технологій, спрямованих на підвищення комунікативної компетентності здобувачів освіти у різних соціальних та культурних контекстах.

У цілому, подальші дослідження в напрямку інклюзивної освіти та комунікації, а також розвиток більш гнучких та адаптованих тренінгових підходів, дозволять досягти більшої ефективності у формуванні інклюзивної комунікативної культури в освітніх закладах.

Література:

1. Кічук Н. Проблема здатності майбутнього фахівця до взаємодії з батьками як виду партнерських відносин в інклюзивній освіті. Соціальне партнерство в інклюзивній освіті: акмеологічні засади, сучасні реалії. Ізмаїл. 2019. С. 60–64.

2. Тимошко Г. М., Гладуш В. А. Розвиток комунікативної компетентності педагогів в умовах інклюзивного освітнього середовища: монографія. Ніжин: Видавець Лисенко М. М., 2023. 192 с.
3. Авшенюк Н. М., Десятов Т. М., Дяченко Л. М., Постригач Н. О., Пуховська Л. П., Сулима О. В. Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика: монографія. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 280 с.
4. Sant E., McDonnell J., Pashby K., Alvarez-Hevia D. Pedagogies of agonistic democracy and citizenship education. *Education, Citizenship and Social Justice*. 2021. Volume 16(3). P. 227-244.
5. Гладуш В. А. Інклюзивні цінності в закладах вищої освіти. Педагогічні студії з підготовки будівельно-архітектурних фахівців: дидактичний та виховний аспект. Колективна монографія. Дніпро, 2022. С. 21-61.
6. Бовкуш К. П. Готовність педагога до інклюзивної освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2015. № 4. С. 3-9.
7. Таран А. Особливості спілкування в інклюзивному освітньому середовищі. Соціальна робота та соціальна освіта. 2022. № 1(8). С. 105-112.
8. Біда О. А., Чичук А. П., Гуттерер Є. В. Формування у здобувачів вищої освіти культури професійного спілкування. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2023. № 211. С. 16-22.
9. Relly S. J. Moving from competence to excellence: the role of training managers in providing pedagogical leadership in UK further education. *Journal of Further and Higher Education*. 2021. Volume 45(5). P. 704-716.
10. Lyons R., Brown M., Donlon E. Moving the Hackathon Online: Reimagining Pedagogy for the Digital Age. *Distance Education in China*. 2021. Volume 7. P. 1-18.
11. Гаяш О. Готовність майбутніх фахівців спеціальної освіти до командної взаємодії як виду партнерських відносин в умовах інклюзивної освіти. Наукові записки. Серія: педагогіка. 2023. № 2. С. 91-96.
12. Мелаш В. Д., Дубяга С. М., Варениченко А. Б. Організація інклюзивного навчання в початкових класах: команда психолого-педагогічного супроводу. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2023. № 86. С. 197-201.
13. Brooks R. The construction of higher education students within national policy: a cross-European comparison. *A Journal of Comparative and International Education*. 2021. Volume 51(2). P. 161-180.
14. Будегай В. А. Особливості формування інклюзивної культури студентів закладів вищої освіти. Науковий журнал «Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія». 2022. № 13.1. С. 24-30.
15. Демченко О. П., Лазаренко Н. О., Любчак Л. В. Інформаційно-комунікаційні технології у підготовці майбутніх педагогів до роботи з обдарованими дітьми. Інформаційні технології і засоби навчання. 2021. Том 86. № 6. С. 123-143.

References:

1. Kichuk, N. (2019). Problema zdatnosti maibutnoho fakhivtsia do vzaiemodii z batkamy yak vydu partnerskykh vidnosyn v inkliuzyvni osviti [The problem of the future specialist's ability to interact with parents as a type of partnership in inclusive education]. *Sotsialne partnerstvo v inkliuzyvni osviti: akmeolohichni zasady, suchasni realii – Social partnership in inclusive education: acmeological principles, modern realities*, Izmail, 60–64 [in Ukrainian].
2. Tymoshko, H. M., Hladush, V. A. (2023). Rozvytok komunikatyvnoi kompetentnosti pedahohiv v umovakh inkliuzyvnoho osvitnoho seredovyscha [Development of communicative competence of teachers in an inclusive educational environment]. *Nizhyn: Vydavets Lysenko M. M.* [in Ukrainian].

3. Avsheniuk, N. M., Desiatov, T. M., Diachenko, L. M., Postryhach, N. O., Pukhovska, L. P., Sulyma, O. V. (2014). Kompetentnisnyi pidkhid do pidhotovky pedahohiv u zarubizhnykh krainakh: teoriia ta praktyka [Competence-based approach to teacher training in foreign countries: theory and practice]. Kirovohrad: Imeks-LTD [in Ukrainian].
4. Sant, E., McDonnell, J., Pashby, K., Alvarez-Hevia, D. (2021). Pedagogies of agonistic democracy and citizenship education. *Education, Citizenship and Social Justice*, 16(3), 227-244 [in English].
5. Hladush, V. A. (2022). Inkluzivni tsinnosti v zakladakh vyshchoi osvity [Inclusive values in higher education institutions]. *Pedahohichni studii z pidhotovky budivelno-arkhitekturnykh fakhivtsiv: dydaktychnyi ta vykhovnyi aspekt*, Dnipro, 21-61 [in Ukrainian].
6. Bovkush, K. P. (2015). Hotovnist pedahoha do inkluzyvnoi osvity [Teacher's readiness for inclusive education]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 4, 3-9 [in Ukrainian].
7. Taran, A. (2022). Osoblyvosti spilkuvannia v inkluzyvnomu osvithomu seredovyshti [Features of communication in an inclusive educational environment]. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita – Social work and social education*, 1(8), 105-112 [in Ukrainian].
8. Bida, O. A., Chychuk, A. P., Hutterer, Ye. V. (2023). Formuvannia u zdobuvachiv vyshchoi osvity kultury profesiinoho spilkuvannia [Formation of the culture of professional communication in higher education students]. *Naukovi zapysky. Seriia: Pedahohichni nauky – Scientific notes. Series: Pedagogical Sciences*, 211, 16-22 [in Ukrainian].
9. Relly, S. J. (2021). Moving from competence to excellence: the role of training managers in providing pedagogical leadership in UK further education. *Journal of Further and Higher Education*, 45(5), 704-716 [in English].
10. Lyons, R., Brown, M., Donlon, E. (2021). Moving the Hackathon Online: Reimagining Pedagogy for the Digital Age. *Distance Education in China*, 7, 1-18 [in English].
11. Haiash, O. (2023). Hotovnist maibutnikh fakhivtsiv spetsialnoi osvity do komandnoi vzaiemodii yak vydu partnerskykh vidnosyn v umovakh inkluzyvnoi osvity [Readiness of future special education specialists for teamwork as a type of partnership in inclusive education]. *Naukovi zapysky. Seriia: pedahohika – Scientific notes. Series: pedagogy*, 2, 91-96 [in Ukrainian].
12. Melash, V. D., Dubiaha, S. M., Varenychenko, A. B. (2023). Orhanizatsiia inkluzyvnoho navchannia v pochatkovykh klasakh: komanda psykholoho-pedahohichnoho suprovodu [Organization of inclusive education in primary school: a team of psychological and pedagogical support]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of forming a creative personality in higher and secondary schools*, 86, 197-201 [in Ukrainian].
13. Brooks, R. (2021). The construction of higher education students within national policy: a cross-European comparison. *A Journal of Comparative and International Education*, 51(2), 161-180 [in English].
14. Budehai, V. A. (2022). Osoblyvosti formuvannia inkluzyvnoi kultury studentiv zakladiv vyshchoi osvity [Features of the formation of inclusive culture of students of higher education institutions]. *Naukovyi zhurnal «Humanitarni studii: pedahohika, psykholohiia, filosofiiia» – Scientific journal "Humanitarian Studies: Pedagogy, Psychology, Philosophy"*, 13.1, 24-30 [in Ukrainian].
15. Demchenko, O. P., Lazarenko, N. O., Liubchak, L. V. (2021). Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii u pidhotovtsi maibutnikh pedahohiv do roboty z obdarovanymy ditmy [Information and communication technologies in the training of future teachers to work with gifted children]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia – Information technologies and learning tools*, 86(6), 123-143 [in Ukrainian].